

บทที่ 6

6. ทรรศนะของปราชญ์จีนต่อกฎหมาย

ปรัชญากฎหมาย (Legal philosophy) ได้แบ่งทฤษฎีกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. **Naturalism** ในแง่ของปรัชญากฎหมาย เป็นทฤษฎีที่เชื่อในกฎธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งถือกันว่าเป็นกฎที่สมเหตุสมผลอย่างถาวรไม่ว่าจะสำหรับสังคมใดและเวลาใด เป็นกฎสากลหรือ (universal) และประการสำคัญที่สุด กฎธรรมชาติเป็นกฎที่มีโดยธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นใช้ในสังคม มนุษย์สามารถค้นพบกฎธรรมชาติได้โดยเหตุผล (REASON) กฎหมายที่ผู้ปกครองบัญญัติขึ้นต้องคล้อยตามกฎธรรมชาตินี้ด้วย¹

2. **Positivism** ในแง่ของปรัชญากฎหมาย เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่ากฎหมายที่สมเหตุสมผลเป็นเรื่องเฉพาะตน กล่าวคือ แล้วแต่สภาพสังคมและโอกาส ไม่เชื่อว่ามีกฎหมายอื่นใด (เช่นกฎธรรมชาติ) ที่กฎหมายของกฎหมายของสังคมต้องคล้อยตาม²

จากปรัชญากฎหมายทั้งสองแนวดังกล่าว ทรรศนะของนักปรัชญาจีนต่อกฎหมายที่แนวโน้มไปทาง ทฤษฎี Naturalism มากที่สุด กล่าวคือ ฝ่ายลัทธิขงจื๊อเชื่อในอิงการแห่งสวรรค์ ฝ่ายลัทธิเต๋าเชื่อในวิถีแห่งเต๋า และลัทธิมอจื๊อเชื่อในเจตจำนงแห่งสวรรค์ จะมีก็สำนักเนติธรรมที่มีแนวโน้มไปทางทฤษฎี POSITIVISM แต่ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้นานและก็ถูกโค่นล้มไปในที่สุด

อิงการแห่งสวรรค์มิใช่หมายถึงโชคชะตาของมนุษย์ถูกกำหนดหรือถูกควบคุมโดยพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ แต่หมายถึงเป็นอิงการที่มนุษย์พึงทำตามด้วยความเพียรพยายามอย่างยิ่ง อิงการแห่งสวรรค์ดังกล่าวก็คือ ผู้ปกครองต้องปกครองประชาชนโดยคำนึงถึงความสุขและสวัสดิภาพของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงหมายถึงผู้ที่ตัดผลประโยชน์ส่วนตนออกไป รวมทั้งสวัสดิภาพของตนเองด้วย และอำนาจของผู้ปกครองตามอิงการแห่งสวรรค์ย่อมมิได้มีอยู่เพื่อตนเอง แต่อำนาจนั้นต้องถูกใช้เพื่อความสุขและสวัสดิภาพของประชาชนเท่านั้น อีกประการหนึ่ง ผู้ปกครองคนใดใช้อำนาจไปในทางมิชอบ โดยขัดกันอิงการแห่งสวรรค์ ย่อมถือเป็นหน้าที่ของผู้นำใหม่ที่จะต้องขจัดผู้ปกครองคนเดิมออกไป อย่างไรก็ตามความคิดในเรื่องหน้าที่ของการปฏิบัติดังกล่าว อาจมองในแง่ว่า แท้จริงแล้วผู้ปกครองคนใหม่มักจะฉวยเป็นข้ออ้างในการปฏิวัติมากกว่า

¹ ดู Dagobert D. Runes ed; **Dictionary of Philosophy** (Totawa), Littlefield, 1972) p. 206

² ดู **Ibid**; p. 243

จากความเชื่อในเรื่องโองการแห่งสวรรค์ดังกล่าว การเป็นผู้ปกครองจึงมิใช่สิทธิพิเศษ แต่ถือการก้าวเข้ารับตำแหน่งความรับผิดชอบที่หนักหน่วงนั่นเอง คือหน้าที่ของการดูแลประชาชนอย่างดีเยี่ยม ในเมื่อหน้าที่อันหนักยิ่งของผู้ปกครอง คือการดูแลประชาชนอย่างดีเยี่ยม การพิจารณาตัดสินความดีของผู้ปกครอง ย่อมอยู่ที่ดูผลงานนโยบายและการกระทำที่มีต่อความสุขและสวัสดิภาพของประชาชน เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองต้องทะนุถนอมประชาชนให้มีแต่ความสุข และมีขวัญดีเยี่ยมเพราะมีสวัสดิภาพที่ดี ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้ปกครองจะใช้อำนาจอย่างรุนแรงต่อประชาชนไม่ได้ การใช้อำนาจลงโทษประชาชนถึงตายเป็นการกระทำที่โหดร้าย ดังที่ขงจื๊อกล่าวว่า “ปกครองประชาชนโดยออกกฎหมาย รักษาระเบียบของประชาชนโดยการลงโทษอย่างรุนแรง พวกเขาก็หนีไปจากท่าน และเสียความเคารพในตนเอง ปกครองประชาชนโดยศีลธรรม รักษาระเบียบของประชาชนโดยพิธีกรรม พวกเขาก็จะเคารพเชื่อในตนเอง และมาหาท่านโดยตัวของพวกเขาเอง”³

ดังนั้นจะเห็นว่าโองการแห่งสวรรค์เป็นกฎหมายสูงสุดที่ผู้ปกครองต้องพยายามบรรลु และเพียรพยายามทำตาม อีกประการหนึ่ง เมื่อผู้ปกครองรักษาโองการแห่งสวรรค์แล้ว เขาย่อมคำนึงถึงประชาชนเป็นหลัก เมื่อคำนึงถึงประชาชนเป็นหลักก็ย่อมปกครองประชาชนด้วยความเมตตา กฎหมายอาญาเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง

ม่อจื๊อในฐานะที่เชื่อทฤษฎี Naturalism ในแง่ของนักปรัชญากฎหมาย จึงกล่าวว่า “จักรพรรดิไม่ควรสร้างกฎตามความพอใจของตน สวรรค์เป็นผู้ให้กฎแก่พระองค์ แล้วคนมักเข้าใจว่า จักรพรรดิเป็นผู้ตรากฎหมายให้กับโลก แต่ไม่เข้าใจว่าสวรรค์เป็นผู้ประทานกฎให้แก่จักรพรรดิ”⁴

---

³ **Analects**, Book II. 3 “Govern the people by regulation, keep order among them by chastisements, and they will flee from you, and lose all self-respect. Govern them by moral force keep order among them by ritual and will keep their self-respect and come to you of their own accord.” of. **Analects** Book II : 3 Quoted in John C.H. Wu, “Chinese Legal and Political Philosophy,” **The Chinese Mind** pp. 220-1 “If you lead the people by political measures and regulate them by penal laws, they will merely avoid transgressing them but will have no sense of honour. If you lead them by the practice of virtue and regulate them by the inculcation of good manners they will not only keep their sense of honour but will also be thoroughly transformed.”

⁴ Y.P. Mei, trans., *The Works of Motse [Mo Tzu]*, p/152 Quoted in John C.H. Wu, “Chinese Legal and Political philosophy,” p. 219. “The emperor may not make the standard at will. There is Heaven to give him the standard. The Gentlemen of the world all understand that the emperor gives the standard to the world but do not understand that Heaven gives the Standard to the emperor.”

กลุ่มนักปรัชญาเต๋าของจีนมีทรรศนะที่ส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างเห็นได้ชัด
ดังโคลงบทหนึ่งที่สะท้อนความคิดในเรื่องเสรีภาพของบุคคลของปรัชญาเต๋ออย่างเห็นได้ชัดเจน
คือ

เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นฉันตื่น
เมื่อดวงอาทิตย์ตกฉันพักผ่อน
ฉันขุดบ่อน้ำสำหรับน้ำดื่ม
ฉันเพาะปลูกเพื่อเป็นอาหาร
และอำนาจของจักรพรรดิจะมาทำอะไรฉันได้⁵

ด้วยเหตุที่ว่่านักปรัชญาเต๋าเชื่อว่ามนุษย์ควรมีเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตของตนเอง
อย่างไม่มี การก้าวก่ายจากอำนาจรัฐ นักปรัชญาเต๋าจึงเชื่อว่าการปกครองที่ดีที่สุดคือการไม่ตรา
กฎหมายใด ๆ เพื่อก่อให้เกิดระเบียบในหมู่ประชาชน หรือระบอบการปกครองที่ดีที่สุดคือ
อนาธิปไตย (Anarchism) ดังที่เล่าจื๊อกล่าวว่า

ข้อห้ามยิ่งมาก
ประชาราษฎร์ยิ่งยากจน
อาวุธยิ่งแหลมคม
ประเทศยิ่งวุ่นวายสับสน
วิทยาการยิ่งมีมาก
สิ่งประดิษฐ์ยิ่งแปลกประหลาด
กฎหมายยิ่งมีมาก
โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม
ดังนั้นปราชญ์จึงกล่าวไว้ว่า
ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง
ข้าพเจ้าตั้งตนอยู่ในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติถูกต้อง
ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยวราษฎรก็ไร้รอย

---

⁵“Chi-jang Kou,” Quoted in John C.H. Wu “The Status of the Individual in the Political and Legal Traditions of Old and New China,” **The Chinese Mind**, P. 340

“As the Sun Rises I get up.
As the Sun sets I go to rest.
I dig a well for my drink.
I till the field for my food
What has the power of the emperor to do with me?”

ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสำคัญและสัจย์ชื่อ”⁶

ส่วนของจื้อนั้น ถึงแม้จะมีความเห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังที่ขงจื้อกล่าวว่า “ไม่มีใครสามารถอยู่ร่วมกับฝูงนกหรือฝูงสัตว์ได้ ถ้าฉันไม่อยู่ในหมู่มนุษย์ แล้วฉันจะเป็นอะไร และถ้าวิถีแห่งสวรรค์ปรากฏ ฉันก็ไม่ควรไปเปลี่ยนแปลงสิ่งใดทั้งสิ้น”⁷ แต่ความเห็นดังกล่าวของขงจื้อมิได้เลยเถิดไปถึงการเน้นความสำคัญของสังคมมากกว่าบุคคลดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นเล่าจื้อและขงจื้อรวมทั้งม่อจื้อจึงไม่ส่งเสริมรัฐบาลที่กดขี่ประชาชนด้วยข้อกำหนดที่รุนแรง ทั้งนี้ เพราะปราชญ์จีนเชื่อว่าทุกคนย่อมสามารถพัฒนาคุณธรรมของตนเองได้เหมือนกันหมด โดยที่ขงจื้อมีความเห็นว่า ทุกคนมีเมล็ดพืชแห่งคุณธรรมเป็นธรรมชาติที่เสมอภาคกันหมดทุกคน และฝ่ายนักปรัชญาเต๋ามีความเห็นที่ว่า ทุกคนเสมอกันเพราะมีเต๋าเป็นธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นกฎหมายอันเข้มงวดจากผู้ปกครองจึงไม่จำเป็นหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทุกคนสามารถเข้าใจถึงกฎอันสูงส่งกว่ากฎหมายที่ผู้ปกครองบัญญัติขึ้น กฎดังกล่าวได้แก่โครงการแห่งสวรรค์ของลัทธิขงจื้อ วิถีแห่งเต๋าของลัทธิเต๋า และเจตจำนงแห่งสวรรค์ของลัทธิม่อจื้อ

สำนักเนติธรรมมีความเชื่อมั่นว่ารัฐสำคัญกว่าประชาชน หรือรัฐเป็นจุดหมายของบุคคล เพราะฉะนั้นสำนักเนติธรรมจึงปฏิเสธกฎเกณฑ์ที่บุคคลสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองตามธรรมชาติของลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และลัทธิม่อจื้อ สำนักเนติธรรมจึงมีทัศนะปรัชญากฎหมายไปทางแนว Positivism และมีความเชื่อมั่นว่ากฎหมายและบทลงโทษที่รุนแรงเท่านั้นจึงจะสามารถยับยั้งธรรมชาติอันชั่วร้ายของมนุษย์ สืบเนื่องมาจากปรัชญาสำนักเนติธรรมดังกล่าวทำให้รัฐจีนสามารถรวมแคว้นต่าง ๆ เข้าไว้ในอำนาจได้ทั้งหมด และแผ่นดินจีนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความไร้มนุษยภาพนิยมของปรัชญาสำนักเนติธรรม รัฐจีนก็ไม่สามารถรักษามานานไปได้ตลอดไป และผู้นำปรัชญาสำนักเนติธรรมมาใช้ในรัฐจีนก็จบชีวิตลงอย่างน่าเศร้า

เนื่องจากทัศนะของปราชญ์จีนได้แก่งจื้อ เล่าจื้อ และม่อจื้อ เป็นลักษณะดังกล่าวผนวกกับตัวอย่างจากความล้มเหลวของนักปรัชญาฝ่ายสำนักเนติธรรม ระบบกฎหมายเก่าของจีนที่พัฒนาขึ้นภายหลังราชวงศ์ฮั่นจึงสัมพันธ์กับศีลธรรม ดังที่ John C.H.Wu ได้กล่าววิจารณ์ไว้ว่า “เห็นตัวอย่างความล้มเหลวที่น่าเศร้าของกลุ่มสำนักเนติธรรมเป็นสิ่งเตือนใจ

---

⁶วิถีแห่งเต๋า, บทที่ 57

⁷ *Analects*, Book XVIII. 6 "One cannot herd with birds and beast. If I am not to be a man among other men, then what am I to be? If the Way prevailed under Heaven, I should not be trying to alter Things."

ผู้ปกครองชาวฮั่นและบัณฑิตจึงออกกฎหมายอาญาที่ส่วนของกฎหมายและศีลธรรมรวมกัน โดยศีลธรรมเป็นส่วนบวกและกฎหมายเป็นส่วนลบ⁸ ลักษณะของการผสมผสานระหว่าง ความคิดของฝ่ายปรัชญาขงจื้อและปรัชญาของสำนักเนติธรรมผู้ปกครองย่อมอยู่ในตำแหน่ง ทั้งกษัตริย์ (Monarch) และผู้นำทางศาสนาเปรียบเสมือนพระสันตะปาปา (Pope) ในตัวบุคคล คนเดียว

การนำกฎหมายไปสัมพันธ์กับศีลธรรมดังกล่าว ผลจึงออกมาในลักษณะที่ว่าศีลธรรม เป็นเรื่องสำคัญ กฎหมายบังคับใช้โดยการลงโทษผู้ละเมิดกฎศีลธรรมนั้น นั้นย่อมหมายความว่าศีลธรรมกลายเป็นสิ่งถูกบังคับ และเสรีภาพส่วนบุคคลถูกทอนให้น้อยลง ตัวอย่างเช่น คุณธรรมที่เรียกว่าความรักบิดามารดาได้กลายมาเป็นตัวกฎหมายในแง่ที่ว่า ถ้าหากบิดามารดา มีชีวิตอยู่จะถือว่าเป็นการก่ออาชญากรรมของบุตร ถ้าบุตรจะแยกครอบครัวออกไป การแต่งงาน หากกระทำในขณะที่ไว้ทุกข์บิดามารดา จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง รวมทั้งเป็นการผิดถ้าบุตรที่ แต่งงานเกิดมีลูกขณะไว้ทุกข์

นอกจากนี้ ปราชญ์ฝ่ายปรัชญาขงจื้อในภายหลังยังมีความเห็นว่า กฎหมายที่ถูกต้อง นั้นต้องถูกกำหนดเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้ปกครอง คนใดคนหนึ่ง ทรรศนะของ Huan Tsung-hsi (1610-1695) สามารถสะท้อนถึงปรัชญากฎหมาย ของจีนได้ดังนี้ “เมื่อสิ้นสุดราชวงศ์ทั้งสาม [(เซี่ย, ชาง, โจว (183-256))] มีกฎหมาย แต่ตั้งแต่ สามราชวงศ์เป็นต้นมาไม่เคยมีกฎหมาย”⁹ เหตุผลของทรรศนะดังกล่าวก็คือ จักรพรรดิโบราณ ออกกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง แต่สมัยต่อมาผู้ปกครองออกกฎหมาย เพื่อรักษาลำดับสังคมของตน อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายดังกล่าวของฮั่นก็มาสิ้นสุดลงในการ ปฏิวัติ ค.ศ. 1911

---

⁸ John C.H. Wu, “Ibid.,” p. 224. “Taking the tragic failure of the Legalist as a warning, the Han rulers and scholars worked out a penal system in which the polarity of law and morality is combined, with morality as the positive element and law as the negative element.”

⁹ Quoted in John C.H. Wu, “Ibid.,” p. 225 “Until the end of the Three Dynasties [Hsia, Shang, and Chou, (2183-256 B.C.)] There was law. Since the Three Dynasties there has been no law.”